

REFERENCES

1. *Navchalni prohramy dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv iz navchanniam ukraïnskoïu movoiu. 1-4 klasy [Training programs for secondary schools with education in Ukrainian. Grades 1-4].* (2013). Kyiv: Vidavnychi dim «Osvita» [in Ukrainian].
2. Ponomarova, K.I. (2012). *Osoblyvosti zmistu novykh navchalnykh prohram. Ukraïnska mova. 1-4 klasy* [Requirements to new curricula. Ukrainian language. Grades 1-4]. Donetsk: Kashtan [in Ukrainian].
3. Uzhchenko, V.D. (2007). *Frazeolohiia suchasnoi ukraïnskoï movy [Phraseology of modern Ukrainian language].* Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
4. Uzhchenko, V.D. (1990). *Vyvchennia frazeolohii v serednii shkoli [Learning phraseology in high school].* Kyiv: Rad.shk. [in Ukrainian].

Н. К. Турбарова

О НЕКОТОРЫХ АСПЕКТАХ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОЙ РАБОТЫ НА УРОКАХ ЧТЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ РЕАЛИЗАЦИИ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА

В статье рассмотрены некоторые аспекты работы по обогащению лексического запаса учеников начальной школы фразеологическими единицами в процессе изучения художественных произведений на уроках чтения.

Ключевые слова: фразеологизм, обогащение словарного запаса, компетентностный подход, словарная работа.

N. K. Turbarova

SOME ASPECTS OF PHRASEOLOGICAL WORK AT READING LESSONS IN TERMS OF REALIZATION OF COMPETENCY BUILDING APPROACH

In the article some aspects of work on enrichment of a lexicon of pupils of elementary school by phraseological units in the course of studying of works of art at reading lessons are considered. The last decade the development of our country is characterized by changes in the political and economic spheres. Under the influence of these changes there are changes in education, which main objective is to ensure the development of a new generation and the formation of its own life as a subject capable of self-development and self-actualization. Thus, the focus on knowledge - the spiritual wealth of mankind – is shifted toward a person. Implementation of this task is done by introducing a student-centered approach aimed at the development of natural abilities, its social and cultural characteristics. Thus, phraseological units, due to the cultural component of their value, a source of background and lingua-country studies information on the other hand create the fact that the study of phraseology significantly expands children's knowledge of language, helps to enrich the vocabulary of younger pupils and improves their speech. The above mentioned is the value of the training capacity of idiomatic language and emphasizes the importance of working on phraseological units during the study period.

Keywords: phraseological unit, lexicon enrichment, competency-building approach, dictionary work.

Подано до редакції 05.08.13

УДК: 378.147.111

І. Р. Харкавіч

ДО ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглядається проблема формування професійної самореалізації вчителя іноземних мов як суб'єкта своєї діяльності. Констатовано, що основними показниками самореалізації вчителя у професійній діяльності є творчість, активність, професійно-педагогічна культура, педагогічна позиція.

Ключові слова: сучасний учитель іноземної мови, професійна самореалізація, саморозвиток учителя, професійна компетенція.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення структурно-змістовні зміни, що відбуваються в соціально-економічній сфері України ставлять людину перед необхідністю творчого вирішення складних завдань, що пов'язані з суб'єктивним вибором особистості, тобто завдань, що безпосередньо визначають самореалізацію. Безсумнівно, усі ці новітні зміни зу-

мовили необхідність подальшого вдосконалення й освітньої системи. У цих об'єктивних обставинах важливою стає проблема диференційованого підходу до вчителя, створення умов для його професійної самореалізації, підвищення його індивідуальної педагогічної майстерності. Перш за все необхідно підтримувати готовність учителя стати активним суб'єктом осві-

ти і розвитку самого суспільства. Істотну роль у цьому відіграють індивідуальні, психологічні, інтелектуальні та інші сили і здібності особистості в умовах організації навчального процесу вирішувати ряд важливих питань, пов'язаних з актуалізацією і вдосконаленням професійно важливих якостей вчителя, усвідомлення ним своєї професійної позиції. Ця проблема стосується і вчителя іноземних мов. Сучасне тлумачення виховання розглядається як культуротворчий процес, який дає змогу перетворити вихованця у носія культури. Сучасний навчальний процес вивчення іноземних мов зорієнтований на вивчення іноземної культури та має своєю кінцевою метою виховання "людини культури". Саме цей погляд на навчально-виховний процес призводить до зміни навчально-виховних цілей та роботи вчителя іноземної мови загалом, вимагає творчої та пошукової активності і прагнення до самореалізації у професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі самореалізації вчителя присвятили свої праці В.І.Андрєєв, Є. П. Белозерцев, І. Д. Бех, Л. В. Ведерникова, Б.З. Вульф, І.Д.Демакова, В. К. Демиденко, І.Ф.Ісаєв, В. А. Кан-Калик, В. А. Караковський, Н.Комісаренко, Н.Лосєвої, М. Плішук, П. Краснощок, А. К. Маркова, Л.М.Мітіна, А.В.Мудрик, М. Д. Нікандров, О. Б. Орлов, Л. С.Подимова, В. О. Сластьонін, В. М. Харькін, Н. Є.Щуркова та ін.

Аналіз літератури показує, що прагнення людини до самореалізації в життєдіяльності виявляється як здатність змінювати навколишній світ і себе, вимірювати й оцінювати наслідки цих змін, висловлюватися про те, що сталося, собі та іншим людям.

На жаль, у практиці вчителя вирішення проблем освіти ще не розглядається в контексті індивідуальності викладача; інновації, що вводяться, слабко пов'язані з реальною програмою саморозвитку педагога й самовдосконаленням стилю його педагогічної діяльності.

Багато питань, пов'язаних з професійно-педагогічним становленням учителя іноземної мови, досі залишаються нерозв'язаними, а резерви підвищення ефективності цього процесу використовуються далеко не повною мірою.

З огляду на це, **метою** нашої статті є обґрунтування проблеми самореалізації в професійній діяльності вчителя та визначення критеріїв необхідних для успішної самореалізації сучасного вчителя іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. В умовах сьогодення підвищена увага до діяльності вчителя вимагає вивчення його індивідуальності, його творчих здібностей. Творчий потенціал, талант та інтелект учителів повинні бути потрібними й раціонально використаними суспільством у їх професійній діяльності.

Спонукований внутрішньою потребою у саморозвитку і бажанням творчої самореалізації, сучасний учитель зіштовхується з численними об'єктивними і суб'єктивними труднощами на цьому шляху. Допомогти вчителю знайти можливості подолання таких труднощів, забезпечити його особистісними і професійними ресурсами для повноцінного буття в професійній діяльності, сприяти його самореалізації – одне з актуальних завдань педагогічної науки.

Професійна діяльність учителів виступає як метадіяльність (від грецьк. - перехід до чого-небудь іншого), що транслює зразок педагогічної діяльності учням. Тому особливо актуальними стають завдання розвитку професійного, інтелектуального, духовно-морального потенціалу особистості вчителя, його здатності не тільки вирішувати тимчасові педагогічні завдання, але й здійснювати інноваційні процеси у викладанні, створювати умови творчого розвитку для себе і учнів, володіти психолого-педагогічними технологіями міжособистісного спілкування, комунікації [3]. Усе більшого значення набуває професійна самореалізація вчителя як процес розвитку його індивідуально-творчих можливостей.

Психологічна перебудова особистості вчителя ускладнюється наявністю безлічі застарілих стереотипів діяльності, установок і звичок. На ці проблеми вказують дослідники, які розглядають особливості інноваційної педагогічної діяльності (К. Ангеловські, В. Я. Ляудіс, М. М. Поташник, А. І. Пригожий, О. Г. Хомерікі та ін.). Так, зміна соціального замовлення на зміст і види освіти спричинила зміну пріоритетів у взаєминах психології і дидактики. Під час роботи у стандартній ситуації зі "стандартними" учнями в учителя не було особливої необхідності проводити критичний аналіз (рефлексію) того, на яких психологічних закономірностях розвитку учнів побудовані його методики навчання. Раніше навчальний процес будувався, виходячи з дидактичних основ, а знання психологічних закономірностей і особливостей розвитку учня було необхідне лише для успішного вирішення вже заявлених дидактичних завдань. Психологія не визначала ані тактику, ані стратегію розвитку учня в навчальному процесі під час формулювання та вирішення завдань навчання. Перехід же до особистісної освіти потребує від викладачів усвідомленого (рефлексивного) розуміння того, на які психологічні закономірності й особливості розвитку учня вони спираються у проектуванні своєї роботи на заняттях і тим більше у створенні авторських навчальних програм та інноваційних освітніх технологій. Це вимагає наявності в педагога відповідної психологічної грамотності та компетентності [5], професійно-соціальної мобільності й активності викладача [2].

Інноваційна діяльність починається з почуття незадоволеності. Воно виникає в проблемній ситуації, коли потреба викладача в успішному вирішенні

педагогічних завдань наштовхується на якісь бар'єри, зовнішні та внутрішні. Це можуть бути низькі результати діяльності, невідповідність діяльності новим вимогам часу та ін. Для того, щоб проблемна свідомість мотивувала інноваційну активність, необхідно, щоб незадоволеність, яка виникає під впливом бар'єрів, трансформувалася в незадоволеність способами своєї діяльності, тобто зовнішній бар'єр перетворився б на внутрішній. У зв'язку із цим виникає складне завдання: переключити енергію абстрактного невдоволення педагогів на свою власну діяльність, підвищити рівень їхньої самокритичності й рефлексивності [3; 4].

В. О. Сластьонін, Л. С. Подимова, досліджуючи питання про місце і роль рефлексії у структурі інноваційної діяльності викладача, визначають її як пізнання й аналіз викладачем явищ власної свідомості й діяльності (погляд на власну думку і дії з боку) [8].

Активізація рефлексивної позиції в інноваційній діяльності викладача безсумнівно пов'язана з особистістю вчителя, з його орієнтацією на саморозвиток і самореалізацію. Джерелом цього процесу виступає система усвідомлених викладачем протиріч у педагогічній діяльності. Тому дослідники пропонують створювати такі ситуації, які б актуалізували рефлексивну позицію, формували позитивне самосприйняття, стимулювали процеси самоствердження. Зростання самосвідомості можна індуціювати спеціально організованими колективними процесами, наслідками яких є прояви заздальгідь не планованих і не передбачених змін самосвідомості особистості і членів колективу [7]. Виявляючи роль колективної діяльності та її колективного суб'єкта в детермінації індивідуальної свідомості й пізнання (у тому числі власних цільових і ціннісних установок викладача), ми беремо за основу положення про те, що індивідуальний суб'єкт, його свідомість і пізнання повинні бути зрозумілими, з огляду на їх входження до різних систем колективної практичної та пізнавальної діяльності [1, с. 281].

Для викладача необхідною умовою є формування "рефлексивного ставлення до самого себе (до того, що я роблю – предметний зміст, як я це роблю – способи моєї викладацької діяльності, і заради чого я це роблю – ціннісні орієнтації особистості)".

А. І. Пригожий головною характеристикою суб'єкта інновацій вважає його діяльну самосвідомість, тобто розуміння своєї особистої ініціативи як суб'єктивно можливої і суспільно прийнятої основи власного існування [6]. Але разом із цим суб'єкт є носієм і автором внеску в яку-небудь спільну діяльність, партнером у міжсуб'єктних стосунках. Отже, у вчителя повинні бути сформовані ціннісне ставлення і здібності як до педагогічної роботи, так і до інноваційної діяльності, до саморозвитку.

На якість інноваційної діяльності впливає інтуїція, склад мислення. Ці результати погоджено

з іншими даними про неоднозначну залежність між загальним рівнем інтелектуальної активності вчителя і здатністю відчувати педагогічні проблеми. Якщо для викладача виявлене пізнавальне протиріччя в широкому значенні (за межами вузькопрофесійної діяльності) не має ніякої цінності, тобто того, за допомогою чого можна реалізувати творчий, властивий йому інтелектуальний потенціал і дати йому подальший розвиток, то не варто чекати високої пізнавальної активності від такого викладача й у професійній діяльності. Можливість для виникнення професійного мислення буде сприйматися таким викладачем як конфлікт, як пізнавальна фрустрація, що вирішується як і всі інші життєві ситуації, які призводять до фрустрації, а саме, шляхом сформованої тенденції уникнення труднощів, трансформації діяльності, захисту себе, обвинувачення інших тощо.

З іншого боку, щоб мати розвинену здатність відчувати педагогічні проблеми, недостатньо мати розвинуту загальну чутливість до проблем. Тут виявляються особливості професійного образу світу, які розкриваються у двох напрямках:

- як рух професійного мислення, що забезпечується новоутвореннями, у тому числі й продуктами розумової діяльності у вигляді знайдених рішень, знань (у цьому випадку образ світу розширюється "зсередини" за рахунок включення в нього продуктів розумової діяльності);

- як протилежний за своєю спрямованістю процес, коли деякі знання, які знаходить діючий суб'єкт, вписуючись у професійний образ світу, мають цінність, розширюють його і створюють можливість для перегляду раніше знайдених рішень.

Учитель-професіонал, на відміну від учителя-транслятора знань, що механічно виконує обов'язки, освоює реальність морально-етичного знання і відстоює цінність своєї професії. Це альтернативні стратегії професійної життєдіяльності педагогів, обумовлюючи різні моделі педагогічної праці, що істотно розрізняються по ефективності і по своєму психологічному єству. Заборона професійного зростання вчителя та самореалізації, що веде (і що приводить) до стадії професійної стагнації, продукується моделлю адаптивної поведінки вчителя, в основі якої лежить зовнішня детермінація, підкорення зовнішнім обставинам у вигляді виконання соціальних вимог, очікувань, норм. Попередження (або подолання) порівняно швидко наступаючої професійної стагнації забезпечує альтернативна модель – модель професійного розвитку вчителя, де чинником розвитку педагога є внутрішнє середовище особистості, її активність, потреба в самореалізації.

Виділення стадій професійного розвитку вчителя (самовизначення, самовираження, самореалізації) – це не просто результат умовного розчленовування безперервного процесу професійної еволюції, а перш за все зміна

режиму професійної життєдіяльності, перехід у режим саморозвитку. Зміна механізму професійної життєдіяльності вчителя пов'язана з його здатністю вийти за межі безперервного потоку повсякденної педагогічної практики, за межі свого «емпіричного Я», побачити процес своєї праці у цілому й усвідомити значення власного життя, суспільну цінність своєї особи. Розширення рамок усвідомлення самого себе, свого місця в житті, своєї місії, що обумовлено високим рівнем ціннісно-смыслового відношення вчителя до своєї професії як до надзвичайно значущої життєвої цінності, як до способу самореалізації, що дає можливість здійснити, «виконати» себе, задовольнити потребу у всебічному розвитку особи, тобто потребу реалізувати власне «творче Я». Разом з тим, процес пошуку вчителем значення власного життя не є чимось особливим, окремим від його повсякденних справ, турбот, радощів і смутку.

Цей процес пронизує весь багатовимірний простір педагогічної праці, як би освітлює його особливим світлом, дозволяє глибше і більш об'єктивно оцінити свої професійні успіхи і невдачі, а також досягнення і помилки. Але значення життя усвідомлюється вчителем не тільки безпосередньо «у рамках» сьогоденної ситуації, але і з погляду його подальшої лінії життя. Учителю, намагаючись відповісти на питання про справжнє значення власного життя, не може не замислюватися про майбутнє своїх вихованців, і про те, якою мірою його повсякденна професійна діяльність може позитивно позначитися на їх майбутньому житті.

Учителям іноземних мов необхідно зосереджувати увагу на творчому підході до розв'язання проблем активізації пізнавальної діяльності учнів у вивченні іноземної мови шляхом організації групових форм роботи, самостійної діяльності, застосування активних форм і методів навчання, використання проблемно-евристичних задач як базової складової міжпредметних зв'язків у розвивально-модульній системі.

Формування у учнів наукового світогляду, розвиток творчих здібностей і навичок самостійності в пізнанні

ЛІТЕРАТУРА

1. Лекторский В. А. Субъект, объект, познание / В.А. Лекторский. – М.: Наука, 1980. – 346 с
2. Лесохина Л. Н. К обществу образованных людей / Л. Н. Лесохина // Теория и практика образования взрослых. – СПб.: ИОВ РАО, "Гускарора", 1998. – 273 с.
3. Лосева Н. М. Самовдосконалення викладача: Навчально- методичний посібник. Вид. 2-е, перероблене / Н. М. Лосева. – Донецьк: ДонНУ, 2004. – 300 с.
4. Лосева Н. М. Способи та засоби самореалізації особистості: філософсько-педагогічний аспект проблеми / Н. М. Лосева // Імідж сучасного педагога. Науково-практ. часопис. – 2004. – № 2-3. – С. 65-69.
5. Мудрик А.В. Учитель: мастерство и вдохно-

ставлять вимогу пошуку конструктивних шляхів активізації пізнавальної діяльності учнів. Один з напрямків реалізації цієї проблеми в діяльності вчителів іноземних мов є впровадження активних форм і методів навчання, які сприяють підвищенню інтересу учнів до знань і досягненню високих результатів.

Основними шляхами формування творчої особистості педагогів є ознайомлення із сучасними досягненнями методики викладання предмета під час курсової перепідготовки в інституті освіти, проведення семінарів-тренінгів, створення ситуативних творчих груп (на рівні школи, району, міста, області) з розв'язання актуальних проблем методичного забезпечення викладання шкільних курсів.

Висновки. Орієнтація на суб'єктно-діяльнісний підхід, при вивченні професійної діяльності, дає змогу розглядати її через такий важливий компонент, як професійна самореалізація. Ураховуючи сказане, ми можемо передбачити, що ефективність суб'єкта в професійній діяльності значною мірою буде залежати від активізації процесів самореалізації. У розвитку професійної самореалізації студентів – майбутніх учителів іноземних мов суттєве значення має педагогічне проектування, яке доцільно використовувати при формуванні мотивації, що передбачає таку педагогічну підготовку майбутніх учителів – від максимальної допомоги студенту в розв'язанні навчально-професійних завдань до повної самореалізації в педагогічній діяльності і появи відносин партнерства між студентами й викладачами. Важливу роль у розвитку активної взаємодії студентів стосовно розвитку соціально-професійної комунікації має їхня активна участь у життєдіяльності свого мікросередовища, зацікавленість проблемами його взаємин, розвитку, баченням та розумінням його особливостей. Необхідною умовою самореалізації є віра в індивідуальний досвід людини та її здатність до саморозкриття, у можливість вияву у собі унікальної і неповторної сутності, у визначенні напрямку і засобів особистісного зростання.

вение / А.В.Мудрик. – М.: Просвещение, 1986. – 160 с.

6. Панов В. И. Некоторые подходы к методологии развивающего образования / В. И. Панов // Психологическая наука и образование. – 1998. – № 6 – С. 38-46.

7. Пригожий И. Порядок из хаоса: новый диалог человека с природой / И. Пригожий, И. Стенгерс. – М., 1986. – 432 с.

8. Слободчиков В. И. Развитие субъективной реальности в онтогенезе: Автореф. докт. дисс. / В. И. Слободчиков. – М., 1994. – 45 с.

9. Сластенин В.А. Педагогика: Инновационная деятельность / В.А.Сластенин, Л.С. Подымова. – М., 1997. – 224 с.

REFERENCES

1. Lektorskiy, V.A. (1980). *Subyekt, obyekt, poznavaniye [Subject, Object, Cognition]*. Moscow: Nauka [in Russian].
2. Lesokhina, L.N. (1998). *K obshchestvu obrazovannykh lyudey [To the society of well-educated people]*. St. Petersburg: IOV RAO "Tuskarora" [in Russian].
3. Loseva, N.M. (2004). *Samovdoskonalennia vykladacha [Teacher's Self-improvement]*. Donetsk: DonNU [in Ukrainian].
4. Loseva, N.M. (2004). *Sposoby ta zasoby samorealizatsii osobystosti: filosofsko-pedahohichniy aspekt problemy [Ways and means of personal fulfillment: philosophical and pedagogical aspects of the problem]*. *Imidzh suchasnoho pedahoha. Naukovo-prakt. chasopys – Image of the modern educator. Scientific-practical Journal*, 2-3, 65-69 [in Ukrainian].
5. Mudrik, A.V. (1986). *Uchitel: masterstvo i vdokhnoveniye [Teacher: skills and inspiration]*. Moscow: Prosveshcheniye [in Russian].
6. Panov, V.I. (1998). *Nekotoryye podkhody k metodologii razvivayushchego obrazovaniya [Some Approaches to Methodology of Developing Education]*. *Psikhologicheskaya nauka i obrazovaniye – Psychological Science and Education*, 6, 38-46 [in Russian].
7. Prigozhii, I. (1986). *Poryadok iz haosa: novyy dialog cheloveka s prirodoy [The order of chaos: A new Dialog of a human and nature]*. Moscow [in Russian].
8. Slobodchikov, V.I. (1994). *Razvitiye subyektivnoy realnosti v ontogeneze [The development of subjective reality in ontogenesis]*. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Moscow [in Russian].
9. Slastenin, V.A. (1997). *Pedagogika: innovatsionnaya deyatelnost [Pedagogy: Innovative Activity]*. Moscow [in Russian].

I. P. Kharkavtsev

К ПРОБЛЕМЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ САМОРЕАЛИЗАЦИИ СОВРЕМЕННОГО УЧИТЕЛЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

В статье рассматривается проблема формирования профессиональной самореализации учителя иностранных языков как субъекта своей деятельности. Констатируется, что основными показателями самореализации учителя в профессиональной деятельности является творчество, активность, профессионально-педагогическая культура, педагогическая позиция.

Ключевые слова: современный учитель иностранного языка, профессиональная самореализация, саморазвитие учителя, профессиональная компетенция.

I. R. Kharkavtsev

TO THE ISSUE OF PROFESSIONAL SELF-REALIZATION OF MODERN FOREIGN LANGUAGE TEACHER

The article deals with the problem of teacher's professional self-actualization as a subject of his activity. It is stated that the main characteristics of teacher's professional self-actualization are creativity, activity, professional and pedagogical culture, pedagogical position. In terms of the present structural and substantive changes taking place in the socio-economic sphere Ukraine asked the man with the need to solve creative challenges related to the subjective choice of the individual, i.e. tasks that directly determine fulfillment. Undoubtedly, all these new changes necessitated further improvement and education system. In these circumstances, the objective becomes an important issue for a differentiated approach to teacher, to create conditions for their professional self-actualization, enhance the unique pedagogical skills. First of all it is necessary to maintain the readiness of teachers to become an active subject of education and development of the society. Essential role in this individual, psychological, intellectual and other strengths and abilities of the individual in terms of the educational process to solve a number of important issues related to updating and improving professionally important qualities of a teacher, his awareness of his professional position. This problem also applies to teachers of foreign languages. The modern interpretation of education is seen as a culture - a process that allows to transform a pet in a carrier of culture and modern educational process of learning foreign languages is focused on the study of foreign cultures and has the ultimate aim of education "human culture". It is this view of educational results in a change of educational objectives and the teacher of foreign languages in general, requires creative and search activity and the desire for self-fulfillment in their professional activities. Focusing on the subject approach, the study of professional activity allows us to consider it because of such an important component as professional fulfillment. Given the above, we can predict that the effectiveness of the entity in professional activity largely depends on the activation of self-realization. In the development of professional fulfillment students - future teachers of foreign languages is essential to pedagogical design, which should be used in the formation of motivation that provides a pedagogical training of future teachers - the maximum aid the student in solving educational and professional goals to complete fulfillment in teaching activities and emergence of partnerships between students and teachers. Important role in the development of active interaction between students on the development of social and professional communication is their active participation in the life of their microenvironment, being interested in their relationship, development, vision and understanding of its features. A necessary condition for self-realization is the belief in individual human experience and its ability

to self-disclosure, the possibility of expression in itself unique and extraordinary nature, in determining the direction and means of personal growth.

Keywords: modern foreign language teacher, professional self-actualization, teacher's self-development, professional competence.

Подано до редакції 22.08.13
